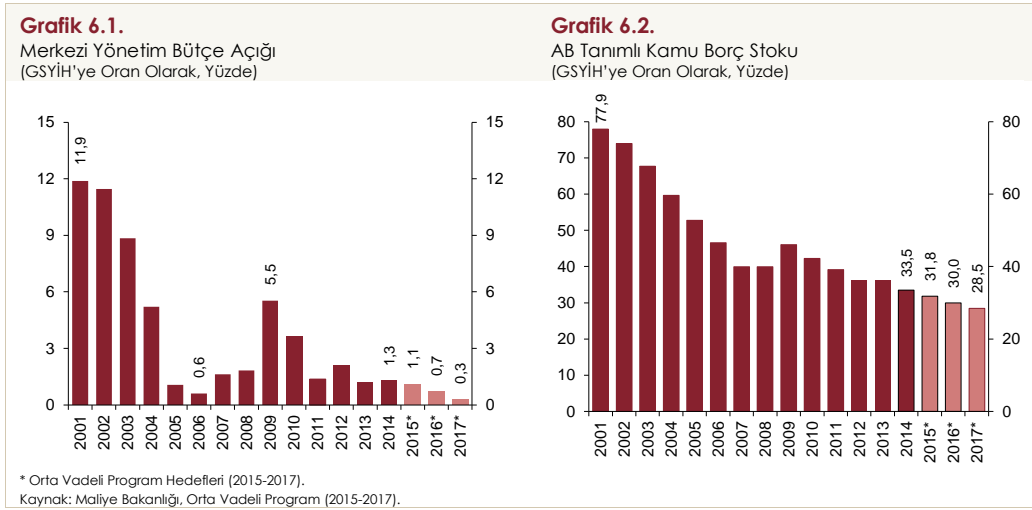

6. Kamu Maliyesi

Merkezi yönetim bütçe açığı 2014 yılında bir önceki yıla göre bir miktar artmış olmakla birlikte bütçe sürecinde belirlenen hedefin altında gerçekleşmiştir (Grafik 6.1). 2014 yılında faiz dışı harcamalardaki yüksek artış eğilimi devam etmiş olmasına karşın vergi dışı gelirlerdeki yüksek performans bütçe açığının hedefin altında kalmasında belirleyici olmuştur. Diğer yandan, AB tanımlı nominal borç stokunun GSYİH'ye oranında 2010 yılında başlayan azalma eğiliminin 2013 yılında verdiği aradan sonra 2014 yılında da sürdüğü gözlenmektedir (Grafik 6.2).

2015-2017 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program (OVP) dönemi boyunca sıkı maliye politikası uygulamaları neticesinde mali disiplinin devam ettirileceği ve borç stokunun GSYİH'ye oranının kademeli olarak düşmeye devam edeceği varsayılmaktadır. Ayrıca, faiz dışı harcamalardaki artış hızını kontrol altına almak yoluyla mali konsolidasyon sağlanacağı ve süreklilik arz etmeyen gelirler kullanılarak orta ve uzun vadede harcama seviyesinin kalıcı olarak yükselmesine sebep olacak politikalar uygulanmayacağı belirtilmektedir.

2015 yılı ilk çeyrek merkezi yönetim bütçe gerçekleştirmeleri incelendiğinde, faiz dışı harcamalardaki artış eğiliminin devam ettiği görülmektedir. 2015 yılı ilk çeyreği itibarıyla vergi gelirlerinde 2015 yıl sonu artış hedefinin üzerinde bir performans kaydedilmiş olması merkezi yönetim faiz dışı dengesindeki olası bir bozulmayı engellemiştir. OVP dönemi boyunca öngörülen, faiz dışı harcamaları yavaşlatarak mali uyum sağlama çabasının, TCMB'nin öncelikli hedefleri olan fiyat istikrarını sağlama ve makroekonomik istikrara destek verme yolunda yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

6.1. Bütçe Gelişmeleri

Merkezi yönetim bütçesi 2015 yılının ilk çeyreğinde 5,4 milyar Türk lirası açık verirken, faiz dışı bütçe dengesi 12,7 milyar Türk lirası fazla vermiştir (Tablo 6.1.1). 2015 yılının ilk çeyreği itibarıyla merkezi yönetim faiz dışı fazlası bir önceki yıl seviyesi civarında gerçekleşirken, merkezi yönetim bütçe açığında belirgin bir artış göze çarpmaktadır. Söz konusu durum faiz giderlerinin 2015 yılının ilk çeyreğine yığılmasından kaynaklanmıştır. Faiz hariç bütçe giderleri artış hızında 2015 yılı için hedeflenen yavaşlamadan yılın ilk

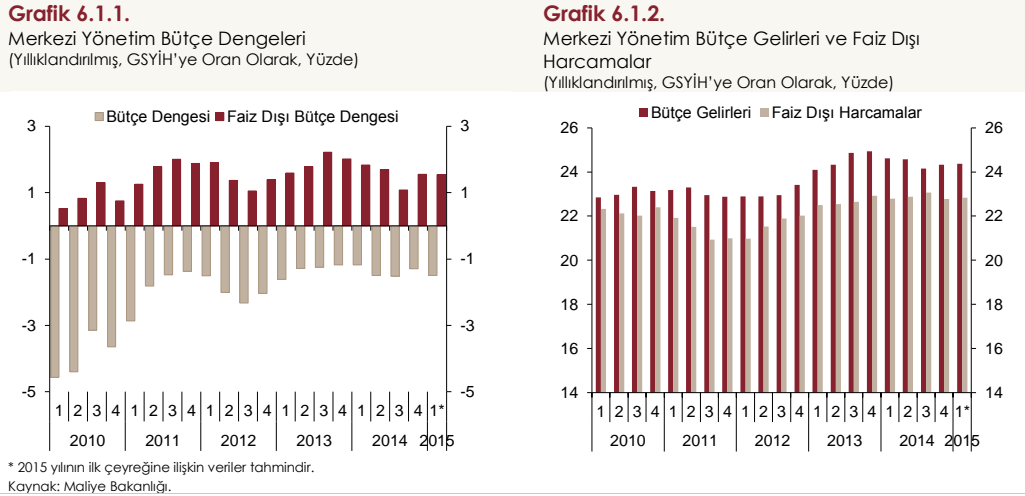
çeyreği itibarıyla uzak kaldığı görülmektedir. Buna rağmen, vergi gelirleri performansının hedefin üzerinde gerçekleşmiş olması merkezi yönetim faiz dışı fazlasının azalmasını engellemiştir.

Tablo 6.1.1.
Merkezi Yönetim Bütçe Büyüklükleri
(Milyar TL)

	2014 Ocak-Mart	2015 Ocak-Mart	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)	Hedeflenen Yıllık Değişim Oranı (Yüzde)
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	105,8	118,6	12,1	25,1	5,5
Faiz Giderleri	14,0	18,1	29,5	33,5	8,2
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	91,8	100,5	9,4	24,0	5,1
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	104,3	113,2	8,5	25,0	6,2
I. Vergi Gelirleri	85,1	96,3	13,2	24,7	10,5
II. Vergi Dışı Gelirler	15,2	12,4	-18,2	24,1	-9,3
Bütçe Dengesi	-1,5	-5,4	-	-	-
Faiz Dışı Denge	12,5	12,7	1,6	38,3	21,3

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2014 yılında bir miktar yükselerek yüzde 1,3'e çıkan merkezi yönetim bütçe açığının GSYİH'ye oranının, 2015 yılının ilk çeyreği itibarıyla yükselişini sürdürerek yüzde 1,5 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Grafik 6.1.1). Faiz dışı bütçe fazlasının GSYİH'ye oranı ise, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde gördüğü yüzde 1,1 oranındaki düşük seviyeden sonra artmaya başlamış ve 2013 yılını yüzde 2 seviyesinde kapatmıştır. 2014 yılında yüzde 1,6 seviyesine gerilemiş bulunan söz konusu oranın 2015 yılı ilk çeyreği itibarıyla yüzde 1,5 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2012 yılından itibaren belirgin bir artış eğilimine giren ve 2013 yılı sonunda yüzde 22,9 olarak gerçekleşen merkezi yönetim faiz dışı harcamalarının GSYİH'ye oranı, 2014 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla 2008 yılından bu yana en yüksek seviyesi olan yüzde 23,1 oranına ulaşmıştır. 2014 yılının son çeyreğinde bir miktar düşerek yüzde 22,8 oranına gerileyen söz konusu oranın 2015 yılı ilk çeyreği itibarıyla da aynı seviyeyi koruması beklenmektedir (Grafik 6.1.2). Diğer yandan, merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYİH'ye oranı, 2012 yılı Eylül ayında ve 2013 yılı Ocak ayında gerçekleştirilen vergi düzenlemelerinin ve iktisadi faaliyetlerdeki görece hızlanmanın etkisiyle, 2013 yıl sonu itibarıyla yüzde 24,9 oranına çıkmıştır. 2014 yılında, özellikle iç talebe dayalı vergi gelirlerindeki yavaşlamanın etkisiyle yüzde 24,3 seviyesine gerileyen söz konusu oranın, 2015 yılı ilk çeyreğinde bir miktar artarak yüzde 24,4 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Merkezi yönetim faiz hariç bütçe giderlerinin 2012 yılının ikinci yarısından itibaren içine girdiği yüksek artış eğiliminin 2015 yılının ilk çeyreğinde bir miktar hız kesmiş olduğu gözlenmektedir. Buna rağmen, faiz hariç bütçe giderlerinde 2015 yılının ilk çeyreğindeki artış oranı 2015 yılı için hedeflenen artış oranının halen çok üzerindedir. Bu çerçevede, merkezi yönetim faiz hariç bütçe giderleri 2015 yılının ilk çeyreğinde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,4 oranında artmıştır (Tablo 6.1.2).

2015 yılının ilk çeyreğinde faiz hariç bütçe giderleri içindeki ana kalemlerden personel giderleri yüzde 10,1 oranında artarken, cari transferlerdeki artış oranı yüzde 0,3 ile sınırlı kalmıştır. Cari transferlerdeki artışın sınırlı kalmasında sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderlerindeki düşüş belirleyici olmuş, tarımsal destekleme ödemelerindeki yüksek oranlı azalış da önemli rol oynamıştır. Merkezi yönetim gelirlerinden diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ayrılan paylarda ise yüksek oranlı artış kaydedilmiştir. Söz konusu artışta 2015 yılının ilk çeyreğindeki yüksek merkezi yönetim vergi geliri performansı kadar, yerel idarelerin borçlarına mahsup edilmek üzere kesinti yapılması uygulamasının 6 ay süreyle ertelenmesi de etkili olmuştur. Diğer yandan, kamu yatırım giderleri olarak nitelenebilecek olan sermaye giderleri ve sermaye transferlerindeki yüksek oranlı artışlar dikkat çekmektedir. Sermaye giderlerindeki artışta yol yapım giderlerindeki yükseliş belirleyici iken, sermaye transferlerindeki artışta il özel idarelerine yapılan sermaye transferi önemli rol oynamıştır. Borç verme kalemindeki yükselişin gerisinde ise KİT'lere verilen borçlardaki yüksek oranlı artış yatmaktadır.

Tablo 6.1.2.

Merkezi Yönetim Faiz Dışı Harcamaları (Milyar TL)

	2014 Ocak-Mart	2015 Ocak-Mart	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	91,8	100,5	9,4	24,0
1. Personel Giderleri	29,4	32,3	10,1	27,1
2. SGK Devlet Primi Giderleri	5,0	5,5	8,3	26,8
3. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	6,4	7,3	15,4	17,8
4. Cari Transferler	41,6	41,7	0,3	23,7
a) Görev Zararları	0,8	0,8	2,9	18,4
b) Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Y.G.	20,2	17,1	-15,0	21,3
c) Tarımsal Destekleme Ödemeleri	3,6	2,4	-32,5	24,3
d) Gelirden Ayrılan Paylar	11,3	14,2	25,8	26,1
5. Sermaye Giderleri	5,7	7,3	28,2	17,7
6. Sermaye Transferleri	1,0	1,8	78,5	26,4
7. Borç Verme	2,8	4,6	66,7	43,5

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2015 yılının ilk çeyreğinde merkezi yönetim genel bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,4 oranında yükselmiştir (Tablo 6.1.3). Söz konusu dönemde vergi gelirleri 2015 yılı artış hedefinin üzerinde bir artış oranı yakalamış iken, vergi dışı gelirlere kayda değer bir düşüş gerçekleşmiştir.

Vergi gelirleri incelendiğinde, 2015 yılının ilk çeyreğinde önceki yılın aynı dönemine göre kurumlar vergisi, özel tüketim vergisi ve gelir vergisi tahsilatında yüksek oranlı artışlar olduğu gözlenmektedir. Asgari ücret artışlarının 2015 yılında yüksek tutulması, gelir vergisi tahsilatı büyük ölçüde maaş ve ücretler üzerinden kesilen stopajlardan sağlandığından gelir vergisi tahsilatını olumlu yönde etkilemiştir. Tüketime dayalı olan vergi türlerinden ÖTV ve dahilde alınan KDV sırasıyla yüzde 19,8 ve yüzde 8,6 oranında artmıştır. ÖTV tahsilatının ayrıntıları incelendiğinde, motorlu taşıtlar ve tütün mamulleri üzerinden yapılan tahsilatların sırasıyla yüzde 44,6 ve yüzde 21,5 oranında arttığı, toplam ÖTV tahsilatı içinde yüksek paya sahip olan petrol ve doğalgaz ürünleri üzerinden yapılan tahsilattaki artışın ise görece olarak düşük kalarak yüzde 11,9 oranında gerçekleştiği görülmektedir. İthalde alınan KDV ise ithalat hacmindeki gerilemeye paralel olarak yüzde 1,1 oranında azalmıştır.

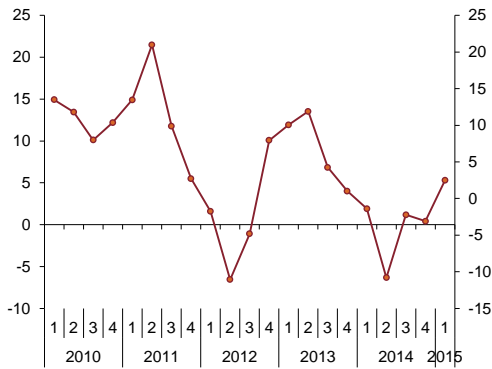
Tablo 6.1.3.Merkezi Yönetim Genel Bütçe Gelirleri
(Milyar TL)

	2014 Ocak-Mart	2015 Ocak-Mart	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
Genel Bütçe Gelirleri	100,3	108,7	8,4	24,6
I-Vergi Gelirleri	85,1	96,3	13,2	24,7
Gelir Vergisi	17,7	20,0	13,3	24,3
Kurumlar Vergisi	7,2	9,5	32,4	26,3
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	10,8	11,7	8,6	26,5
Özel Tüketim Vergisi	18,6	22,3	19,8	23,7
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	15,9	15,8	-1,1	21,0
II-Vergi Dışı Gelirler	15,2	12,4	-18,2	24,1
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	2,4	2,0	-15,8	21,2
Faizler, Paylar ve Cezalar	8,5	7,4	-12,6	25,6
Sermaye Gelirleri	3,0	2,0	-33,1	19,0

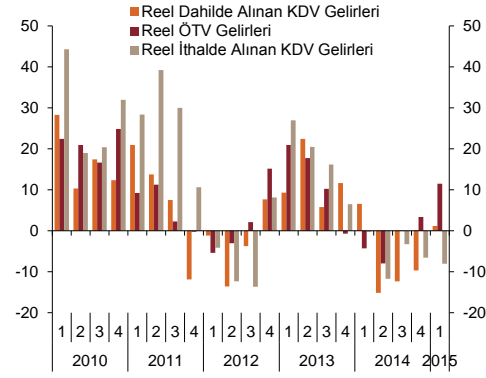
Kaynak: Maliye Bakanlığı.

Vergi dışı gelirlerin performansında görülen gerilemede 6360 sayılı Kanun ile feshedilen il özel idarelerinden 2014 yılı Mart ayında bütçeye intikal eden ve süreklilik arz etmeyen 3 milyar TL tutarındaki tahsilatın yarattığı baz etkisi önemli rol oynamıştır. Diğer yandan, 2014 yılı Ocak-Mart döneminde özelleştirme geliri olarak bütçeye kaydedilen tutar 2,3 milyar TL iken, 2015 yılının ilk çeyreğinde özelleştirme tahsilatı 1,6 milyar TL olmuştur.

2012 yılının Eylül ayında bazı vergi oranlarında gerçekleştirilen artışlar ve baz etkisiyle birlikte pozitif değerler almaya başlayan reel vergi gelirlerindeki yıllık değişim oranı, 2013 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren yavaşlamaya başlamış ve 2014 yılının son çeyreği itibarıyla vergi gelirleri reel olarak bir önceki yıl seviyesinde gerçekleşmiştir. 2015 yılının ilk çeyreğinde ise reel vergi gelirlerinde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,3 oranında bir artış gerçekleşmiştir (Grafik 6.1.3). 2015 yılının ilk çeyreği itibarıyla tüketime dayalı vergilerden ÖTV ve dahilde alınan KDV tahsilatları reel olarak sırasıyla yüzde 11,4 ve yüzde 1,1 oranında artarken, ithalde alınan KDV tahsilatı reel olarak yüzde 8,1 oranında gerilemiştir (Grafik 6.1.4).

Grafik 6.1.3.Reel Vergi Gelirleri
(Yıllık Yüzde Değişim)

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

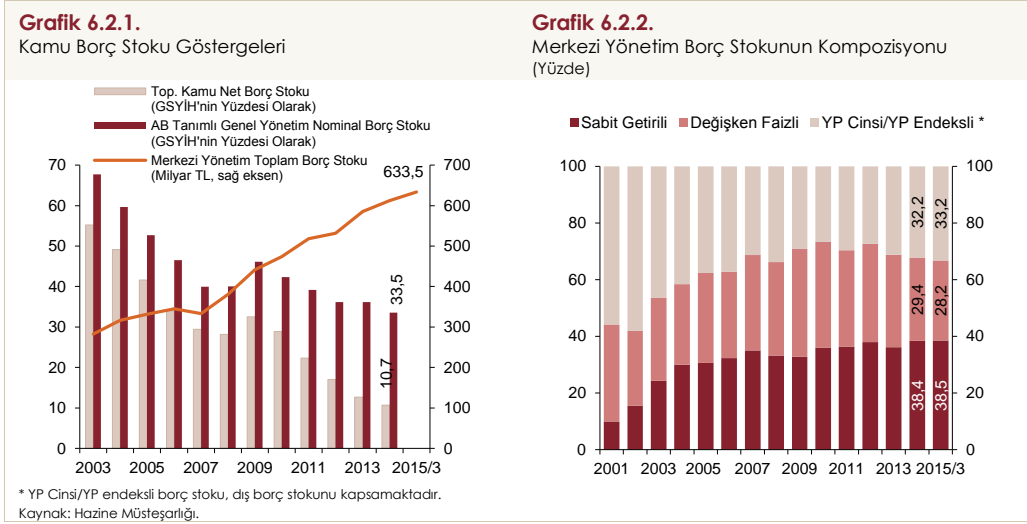
Grafik 6.1.4.Reel KDV ve ÖTV Gelirleri
(Yıllık Yüzde Değişim)

6.2. Kamu Borç Stokundaki Gelişmeler

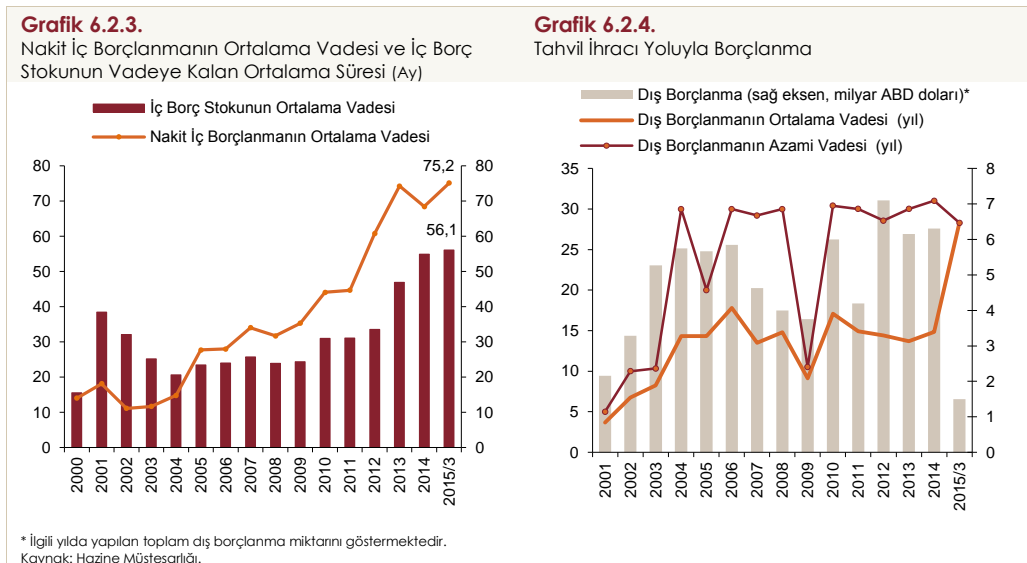
Kamu borç stoku göstergeleri, 2015 yılı ilk çeyreği itibarıyla olumlu bir görünüm sergilemektedir. Toplam kamu net borç stoku ve AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSYİH'ye oranları

azalmaya devam etmiş, borç stokunun ortalama vadesi uzamış ve borçlanmanın reel maliyeti son aylarda görece olarak düşük seviyelerde gerçekleşmiştir.

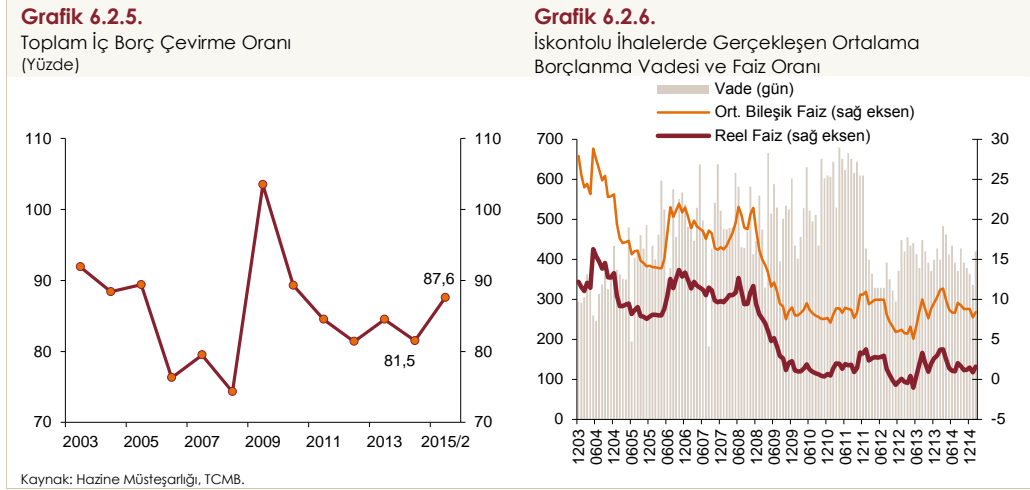
Merkezi yönetim borç stoku, 2015 yılı Mart ayı itibarıyla 633,5 milyar Türk lirası seviyesindedir (Grafik 6.2.1). Toplam kamu net borç stokunun ve AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSYİH'ye oranları, 2014 yılında bir önceki yıl sonuna göre sırasıyla 1,9 ve 2,6 puan azalmıştır (Grafik 6.2.1).

Sabit getirili borç senetlerinin toplam borç stoku içindeki payı, 2014 yılı ile aynı seviyededir (Grafik 6.2.2). Ancak iç borçlanmanın döviz ve faiz yapısını incelediğimizde, 2015 yılı ilk iki ayında yapılan sabit faizli borçlanmanın payının bir önceki yıla göre bir miktar arttığı görülmektedir. Kamu mevduatının aylık ortalama borç servisini karşılama oranı yüzde 236,3 düzeyindedir. İç borç stokunun vadeye kalan ortalama süresi artarak 56,1 ay olmuştur (Grafik 6.2.3). Tahvil ihracı yoluyla gerçekleştirilen dış borçlanmanın tutarı ise 1,5 milyar ABD doları olup, söz konusu borçlanmanın ortalama vadesi 28,3 yıl olmuştur (Grafik 6.2.4).

İç borç çevirme oranı, 2015 yılı Şubat ayı sonunda yüzde 87,6 düzeyindedir (Grafik 6.2.5). 2009 yılının başından 2011 yılının başına kadar hızlı bir düşüş eğilimi kaydedtikten sonra, küresel finansal dalgalanmalar ve temkinli para politikası duruşu nedeniyle 2013 yılı ikinci yarısında artmaya başlayan ortalama reel faiz oranı¹ ise, son aylarda daha düşük seviyelerde seyretmektedir (Grafik 6.2.6).

¹ Reel faizler, nominal faiz oranlarının (Hazine'nin yaptığı TL cinsli kuponuz senet ihalesinde kabul edilen ortalama yıllık bileşik faiz oranı) gelecek on iki aylık TÜFE beklentisinden (TCMB Beklenti Anketi) arındırılması suretiyle hesaplanmıştır.